

Драган Бабић

ИСТОРИЈСКИ РОМАН О САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ

Вуле Журић: *Помор и страх*,
Београд, Лагуна, 2018.

За разлику од протеклих нараштаја читалаца, данашња генерација се према историјском роману односи као не према претерано битном жанру књижевности који приповеда о давној прошлости и догађајима који немају никакве везе са модерним светом. Овакав став деле не само млађи читаоци који хрле ка сензационалистичким насловима или просечни уживаоци у књижевности који стају на страну лакших тема из стварности коју могу да разумеју, већ и одређени књижевни критичари и уредници који дају предност савременијим темама и односима који пресликавају актуелни тренутак. С друге стране, постоји велики број писаца који се оглашавају искључиво у кључу историјског романа, експлоатишући чињеницу да се њихови рукописи заснивају на већ постојећој грађи у коју они уносе минималне ауторске интервенције, добијајући тако хибридне текстове који су у суштини историјског карактера, али остају књижевно нерелевантни. Ипак, у овој грађи издваја се и мањи број наслова који евоцирају најсветлије тренутке историјског романа, али уводе и примесе других жанрова или алтернативних наративних техника, успешно кореспондирајући са савременом епохом, постижући двоструки ефекат приповедања о прошлости и коментарисања садашњости. Један од таквих је и роман *Помор и страх* Вулета Журића.

Иако је у питању рукопис који претендује на категорију историјског жанра – на овај начин га, истина, више дефинише издавач него

сам аутор – овај роман у себи садржи и примесе других жанрова, од историографске метафикције, преко фантастике, све до алегоријског, друштвеног и апокалиптичног романа. Као мешавина више различитих утицаја, он се чита на два нивоа: као приповест о куги у Иригу и целом Срему крајем осамнаестог века, и као алегоријска представа данашњег тренутка и односа који владају у нашем друштву. Тај одмак од теме која се намеће као примарна, истиче се већ у поднаслову романа – „Повест о запису на кужном јеванђељу” – у којем се антиципира двострука измештеност од типичних оквира историјског жанра. У питању је, дакле, не само „запис” као коментар субјективне приповедне фигуре која преноси догађаје којима присуствује или које слуша, већ и „повест” о том запису, као још једна субјективизована верзија догађаја о којима је реч. Читаоци, који су тек четврта или пета карика у приповедном ланцу, не могу више знати да ли је оно шта читају заиста историјски утемељено, или се пак ради о некој верзији која је преживела период дужи од два века – нити им је то сазнање од истинске важности. И док ово појачава сумњу у објективност, сигурност и утемељеност романа у чињеницама, аутор иде даље од класично схваћеног историјског романа, и све више задира у домен постмодерне историографије, метафикције, метатекста, односно приче о самом писању. Такође се алудира на процес позивања на историјске чињенице и личности, али се ти елементи користе зарад књижевно утемељених циљева, чиме се добија ефективан и неупадљив спој историје и фикције, а Журић се одмиче од прозаиста претходних генерација и иде ка савременијем приступу и обради одабраних тема. Међутим, роман *Помор и страх* није први у нашој новијој продукцији који користи овакав приступ историјској грађи, нити је чак први прозни текст овог аутора у којем се јављају такви поступци, те се он по томе не издваја ни из његовог опуса, ни из актуелне продукције. Но, издваја се по једном другом аспекту.

Можда се тема куге наметнула аутору пуком случајношћу, а можда се иза оваквог тематског оквира крије коментар савременог тренутка који он дели са својим читаоцима. Наиме, роман се не може свести само на једноставно прозно обликовање историјске грађе – иако Журић не крије да се током писања снажно ослањао на књигу *Куга у Срему 1795–1796*. др Радивоја Симоновића, која сама по себи представља обрађену верзију обимних извештаја о борби против куге од стране лекара који су се са њоме непосредно сусрели – већ и на један већи сукоб који прати тај период. Ради се о борби два различита начина мишљења и деловања, сукобу црквеног и научног, регресивног и прогресивног, необразованог и интелектуалног, то јест о сукобу који манифестује два приступа проблему са којим се јунаци романа суочавају. Они раз-

умеју кугу на различите начине и она је за њих узрок, последица или коментар њихових животних избора, и врло брзо се поларизују две стране које се сукобљавају у роману. Аутор покушава да разуме и оправда оба пола, не стајући искључиво у одбрану било ког става, но ни не кријући алузије на данашње друштво. Истина је да је куга ишчезла из наших предела, али се и даље води полемика поводом приступа болестима које могу досегнути њен обим, а наше друштво се и даље дели на оне који верују, односно не верују у моћ медицине. Премда се сада не боримо против епидемије која прети да ће букнути из једног контаминираниог предела и покосити многобројне жртве, боримо се са стрепњом за будућност нових нараштаја који ће можда остати незаштићени пред неким наредним епидемијама, и стога су дилеме са којима се сусрећемо данас сличне дилемама Журићевих јунака, што говори довољно и о тим дилемама, и о нашем друштву.

Најзад, истражујући овакав специфичан временски образац, аутор одлази даље у прошлост него у својим досадашњим делима – у којима махом описује период Другог светског рата и доба СФРЈ – али се истовремено и више приближава садашњости. Начин на који дочарава Ириг и Срем у односу на Бечки двор може се читати као типско виђење било које периферије било ког царства у било ком историјском тренутку, од почетка цивилизације до данас. Наравно, Вуле Журић није први који говори о животу пречанских Срба у оквирима Аустроугарске монархије, ни у савременој продукцији, нити у канону српске књижевности XX века, али, за разлику од аутора као што су Милош Црњански, Исидора Секулић или Душан Васиљев, који су ишли од конкретних примера ка универзалном, он приповеда у обрнутом смеру, идући од шире поставке ка једном специфичном случају. Његов Ириг постаје епитом свих изопштености и катастрофа које прете данашњем човеку који их остаје несвестан све док не буде прекасно. Опрез на који позива роман *Помор и стир*ах намеће се као његова најбитнија порука, и тачка сусрета са читаоцима свих опредељења, од љубитеља историјског романа до фанова фантастичног и криминалистичког жанра, и свих других, свесних свакодневних претњи са којима се сусрећу.